

Framtidsutskottet

Regeringens årsberättelse 2022

Till revisionsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens årsberättelse 2022 (B 2/2023 rd): Ärendet har remitterats till framtidsutskottet för utlåtande till revisionsutskottet. Tidsfrist: 29.9.2023.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande sakkunnig Jaana Tapanainen-Thiess, statsrådets kansli
- justitiekanslern i statsrådet Tuomas Pöysti, Justitiekanslersämbetet
- ledande sakkunnig Eeva Furman, statsrådets kansli
- ordförande Leila Kostiaainen, Rådet för bedömning av lagstiftningen
- avdelningschef Laura Eiro, kommunikationsministeriet
- direktör Minna Karvonen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Alekski Kalenius, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Petri Lempinen, undervisnings- och kulturministeriet
- undervisningsråd Marjo Vesalainen, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Teija Palko, arbets- och näringsministeriet
- specialsakkunnig Pauliina Jalonen, Finlands Kommunförbund
- utvecklingschef Sini Sallinen, Finlands Kommunförbund
- ledande expert Mikko Dufva, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- programdirektör Katja Creutz, Utrikespolitiska institutet
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- expert på delaktighet bland unga Silja Uusikangas, Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- verksamhetsledare Virpi Dufva, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry
- verkställande direktör Katri Vataja, Självständighetsjubileets barnstiftelse sr.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- direktör Jarkko Niiranen, Utbildningsstyrelsen
- Finlands Akademi
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf.

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Framtidsutskottet har behandlat regeringens årsberättelse 2022 (B 2/2023 rd), vars bilaga 3 innehåller de uttalanden som riksdagen på framställning av framtidsutskottet har godkänt den 4 mars 2019 (SRR 5/2018 rd — B 48/2018 rd) och den 17 november 2021 (SRR 3/2020 rd — RSk 37/2021 rd) samt den 27 februari 2023 (SRR 16/2022 rd — RSk 82/2022 rd) samt statsrådets åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden.

Framtidsbetänkanden

Riksdagen godkände den 4 mars 2019 den andra delen av framtidsutskottets framtidsbetänkande (SRR 5/2018 rd — RSk 48/2018 rd). Betänkandet innehöll 10 uttalanden, av vilka ett fortfarande gäller.

Riksdagen förutsätter att statsrådet

9. utvecklar framtidsredogörelsens genomslag så att beredningen av framtidsredogörelsen bättre kopplas till ministeriernas gemensamma och fortlöpande prognostisering; en publikation som samlar ministeriernas gemensamma och fortlöpande framtidsarbete kan tjäna som framtidsredogörelsens första del som bygger upp en samsyn; i framtidsredogörelsens andra del kan statsrådet enligt eget val bättre öppna upp något eller några av de fenomen som aktualiserats i utredningen; redogörelseförfarandet möjliggör samtidigt att också riksdagen kan ta ställning till både ministeriernas framtidsarbete och även statsrådets val av spetstema.

Framtidsutskottet stryker uttalande 9 som onödigt, eftersom samma fråga också behandlas i uttalande 2 i följande framtidsbetänkande (SRR 16/2022 rd — RSk 82/2022 rd).

Riksdagen godkände den 27 februari 2023 framtidsutskottets framtidsbetänkande (SRR 16/2022 rd — RSk 82/2022 rd). Betänkandet innehöll 10 uttalanden:

Riksdagen förutsätter att statsrådet vidtar följande åtgärder:

1. Utveckla ett framsynsarbete som stöder beslutsfattandet, beslutsfattarnas framtidsfärdigheter, gränssnitten i framtidsredogörelsen till statsrådets övriga framsynsverksamhet samt bedömningen av lagstiftningens framtidsverkningar så att kommande generationer och rättvisan mellan generationerna bättre kan beaktas i lagstiftningen.

2. Utarbeta framtidsredogörelsen i två delar även i fortsättningen så att åtminstone den första delen av redogörelsen förenas med ministeriernas gemensamma och kontinuerliga prognostisering. För att säkerställa att framsynen är tillförlitlig och för att öka beslutsfattarnas framtidsfärdigheter ska den första delen utarbetas som tjänsteuppdrag utan politisk styrning på ett kunskapsbaserat och inkluderande sätt så att den ger en delad förståelse för förändringsfaktorer och osäkerhetsfaktorer i omvärlden samt scenarier för alternativa utvecklingsförlopp. I den andra delen av framtidsredogörelsen kan regeringen dra

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

upp politiska riktlinjer och lyfta fram de viktigaste framtidsfrågorna till fortsatt behandling.

3. Utvärdera utfallet av de förändringsfaktorer, osäkerhetsfaktorer och scenarier som presenteras i den första delen av framtidsredogörelsen i omvärldsanalysen i följande framtidsredogörelse.

4. Anlita en av statsrådets kansli koordinerad framsynslots för att utnyttja och vidareutveckla den nu avgivna framtidsredogörelsen i samarbete med till exempel Sitra.

5. Stärka det samhälleliga förtroendet, toleransen, framtidstron, demokratin och ägarskapet i fråga om den gemensamma framtiden genom att utveckla framtidsredogörelsens dialog och kommunikation så att det förs en öppen diskussion om de stora framtidsfrågor som identifierats i framtidsredogörelsen och som sträcker sig över flera valperioder och som engagerar civilsamhällets aktörer på bred front både när redogörelserna bereds och när de blivit klara.

6. Utveckla tillvägagångssätten för barn och unga under 18 år att ta ställning till framtidsfrågor och vara aktiva aktörer i det finländska beslutsfattandet och i byggandet av en gemensam hållbar framtid.

7. Utveckla metoder för att bättre involvera äldre i byggandet av en gemensam hållbar framtid som aktiva aktörer, till exempel i samarbete med den tredje sektorn och med olika medborgarpaneler.

8. Utveckla beslutsfattarnas framtidsfärdigheter till exempel i enlighet med OECD:s förslag till Finland samt öka en aktiv framtidsstyrning, framtidsfostran och framtidsläskunighet som stöder en personlig relation till framtiden i skolornas läroplaner.

9. Revidera den sektorsövergripande ledningen av informations- och teknologipolitiken och den fenomenbaserade politiska koherensen så att man säkerställer att den nya teknikkens möjligheter utnyttjas för att öka arbetsproduktiviteten, främja den gröna omställningen och en hållbar tillväxt som den möjliggör samt utveckla människoorienterade teknologitjänster, såsom stödintelligens.

10. Förebygga hälsoproblem och upprätthålla befolkningens fysiska och mentala funktionsförmåga och kulturella hållbarhet i barnfamiljernas vardag, de ungas psykiska hälsa och goda levnadsvanor för alla åldrar, såsom genom välfärdsinvesteringar och samhällsplanering som stöder motion och hobbyer och genom att se till att fostran och utbildning i sin helhet från småbarnspedagogik till högskoleutbildning är i sin ordning och att varje elev under den grundläggande utbildningen uppnår tillräckliga grundläggande färdigheter. För uppföljning och utvärdering av hur hållbar välfärd och välfärdsekonomi framskrider behövs också tillförlitliga kvantitativa och kvalitativa indikatorer för de kommande valperioderna.

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

Framtidsutskottet lämnar sina uttalanden i framtidsbetänkandet (SRR 16/2022 rd — RSk 82/2022 rd) i kraft. Uttalandena styr implementeringen av den senaste framtidsredogörelsen och beredningen av nästa framtidsbetänkande.

Betänkande om Agenda 2030

Riksdagen godkände i plenum den 17 november 2021 framtidsutskottets betänkande om Agenda 2030 (SRR 3/2020 rd — RSk 37/2021 rd). Betänkandet innehåller 14 uttalanden:

Riksdagen förutsätter att statsrådet

1. framöver i redogörelsen om Agenda 2030 ger en mer detaljerad beskrivning av hur Finlands övriga politik för hållbar utveckling är kopplat till åtgärdsprogrammet Agenda 2030; säkerställer att det arbete som utförs i olika kommissioner, paneler, råd, rundabordssamtal samt forsknings- och arbetsgrupper inom ramen för åtgärdsprogrammet Agenda 2030 bildar en synergistisk helhet och beaktas genuint; säkerställer de resurser som krävs för samordning, utförande och utvärdering av det sektorsövergripande och tvärsektoriella arbetet i anslutning till åtgärdsprogrammet Agenda 2030 vid statsrådets kansli och vid ministerierna samt även i fråga om andra centrala intressentgrupper, såsom kommissionen för hållbar utveckling, utvecklingspolitiska kommissionen, vetenskapliga paneler och medborgarråd,

2. i politiken för hållbar utveckling betonar i synnerhet avkortningen av Finlands ekologiska skuld samt åtgärder som löser problemen med det strukturella underskottet i de offentliga finanserna, ökningen av den offentliga skulden, den försvagade försörjningskvoten samt problem i anknytning till den regionala koncentrationen och differentieringen av befolkningen, inklusive problem med ensamhet, psykiska problem och problem med bristande rörlighet,

3. stärker kommunernas och de offentliga upphandlingarnas roll som drivkraft för genomförandet av hållbar utveckling och förbättrar kopplingen mellan statsrådets kanslis arbete för hållbar utveckling och finansministeriets kommunpolitiska arbete,

4. främjar en fenomenbaserad strategi i politiken för hållbar utveckling; identifierar och beaktar det ömsesidiga beroendet mellan målen och åtgärderna i åtgärdsprogrammet Agenda 2030 och de tekniska lösningar och de samverkande, korsvisa och externa effekter som anknyter till dem; utvecklar sättet att mäta och rapportera de gränsöverskridande konsekvenserna av den finländska konsumtionen; strävar efter att främja den övergripande hållbarheten i åtgärdsprogrammet Agenda 2030; utvecklar indikatorer som konkretiserar och utvärderar målen och åtgärderna och som gör det möjligt att på lång sikt följa hur hållbar utveckling framskrider över budgetperioder och valperioder; utnyttjar dessa indikatorer bland annat i redogörelsen om Agenda 2030 och i budgeteringen av hållbar utveckling i samband med planerna för de offentliga finanserna och budgetarna; vid sidan av kvantitativa indikatorer behövs det också en kvalitativ analys av framstegen och hindren för den,

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

5. utvecklar också utvärderingen som en del av det kunskapsbaserade beslutsfattandet och allokerar resurser till detta; utvärderingen ska göras både på förhand och i efterhand och resultaten av utvärderingen ska beaktas på ett genuint sätt i lagberedningen; det behövs i synnerhet bedömning av hållbar utveckling, bedömning av konsekvenserna för barn, bedömning av konsekvenserna för företag, bedömning av teknikens samhälleliga konsekvenser och bedömning av teknikens hälsoeffekter samt information om kostnaderna och de ekonomiska konsekvenserna av åtgärderna för att främja hållbar utveckling och koldioxidneutralitet, kostnaderna för alternativa handlingsvägar och det pris som vi måste betala om vi inte gör någonting alls,

6. höjer satsningarna på forskning och utveckling till fyra procent av bnp; genom en rätt dimensionerad och riktad offentlig hävstång för hållbar tillväxt i tillräckligt stor skala kan även privata investeringar påskyndas och ökas,

7. sörjer för lärarnas kompetens i hållbarhetsomställningen och den ekosociala bildningen; uppdaterar prognostiseringen av utbildningsbehoven inom olika sektorer och utbildningssystemens funktion med tanke på de kompetens- och arbetskraftsbehov som förändringarna i hållbarheten förutsätter; inriktar kontinuerlig inläring och omskolning med tanke på en rättvis omställning särskilt till de branscher och regioner som påverkas mest av hållbarhetsomställningen; tryggar resurserna för det fria bildningsarbetet och ökar den grundläggande konstundervisningen på alla undervisningsstadier; inför mer framtidsfostran i undervisningen och elevhandledningen, ända från utbildning av lärare och handledare samt fortbildning,

8. främjar konstens roll för att lösa komplicerade problem tillsammans med aktörer inom vetenskap, ekonomi och offentlig förvaltning genom att utarbeta en färdplan för kreativitet,

9. främjar den systemiska hållbarhetsomställningen i ekonomin genom att långsiktigt utveckla centrala omställningar, såsom reglering och incitament som stöder hållbar energi och cirkulär ekonomi,

10. stöder regionalt samarbete mellan till exempel företag, organisationer och föreningar samt läroanstalter (från småbarnspedagogik till universitet och högskolor) så att det främjar de starka sidorna i regionerna; utvecklar planerings-, utvecklings-, forsknings- och affärskompetens på systemnivå kring hållbar tillväxt samt talangkluster med nya samarbetsformer; möjliggör försök med anknytning till hållbar tillväxt samt demonstrations- och pilotanläggningar och använder hävstång vid stora investeringar i hållbar tillväxt,

11. utarbetar ett innovativt och djärvt program för positivt handavtryck som utgår från nationellt kunnande och betonar den internationella genomslagskraften i samarbete med näringslivet för att utveckla hållbara tekniker och lösningar samt bättre lagstiftning på ett sektorsövergripande sätt och för att främja en hållbar och sysselsättande tillväxt,

12. bedömer hur konkurrensen mellan stormakterna påverkar den hållbara utvecklingen,

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

13. främjar acceptabilitet, rättvisa och jämlikhet i samband med hållbarhetsomställningen samt medborgarnas psykiska resiliens genom att göra det möjligt för intressentgrupper och medborgare att delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av lösningar; säkerställer att också de tysta i samhället, såsom barn, unga, invandrare, personer med funktionsnedsättning och äldre, involveras som aktiva aktörer i hållbarhetsomställningen,

14. använder hoppningivande språkbruk i redogörelsen om Agenda 2030 och andra motsvarande program som styr politiken för hållbar utveckling och i synnerhet de arbetsformer som engagerar medborgarna och intressentgrupperna i beslutsprocesserna; som underlag för beslutsfattandet behövs öppna data och värdediskussioner om både möjligheterna och hoten i samband med hållbarhetsomställningen, men positiva exempel från världen och hemlandet nära människors egen vardag är den bästa inspirationen till den förändring som behövs; en hållbar framtid bör ha ett mänskligt ansikte.

Framtidsutskottet lämnar sina uttalanden i riksdagens betänkande om Agenda 2030 (SRR 3/2020 rd — RSk 37/2021 rd) i kraft. Uttalandena styr genomförandet och effekterna av de nationella åtgärderna i åtgärdsprogrammet Agenda 2030 och beredningen av nästa redogörelse om Agenda 2030.

Vid behandlingen av regeringens årsberättelse hörde framtidsutskottet sakkunniga bland annat om beredningen av framtidsredogörelsen och ministeriernas gemensamma och kontinuerliga framsyn, det fortsatta utnyttjandet av framtidsredogörelsen, åtgärdsprogrammet Agenda 2030 och beredningen av redogörelsen Agenda 2030, beaktandet av kommande generationer i lagstiftningen, bedömningen av lagstiftningens framtidskonsekvenser, samhällelig delaktighet för barn, unga och äldre (olika generationer) samt om Finlands spjutspetsområden, den systemiska hållbarhetsomställningen och investeringar i hållbar tillväxt, stormaktskonkurrensens inverkan på den hållbara utvecklingen, kommunernas roll i genomförandet av hållbar utveckling och grön omställning och utvecklingen av de regionala styrkorna, FoUI-finansieringen, kompetensen samt universitetens, den offentliga sektorns och företagens FoUI-samarbete, konstens och kulturens deltagande i utvecklandet av samhället och i lösningen av svåra problem, prognostisering av utbildningsbehoven, framtidsstyrning, framtidsfostran och framtidskompetens i skolornas läroplaner, lärarnas utbildning och kompetens i framtidsfrågor, fenomenbaserat samarbete mellan ministerierna samt reformen av det förvaltningsövergripande ledningsarbetet inom informations- och teknologipolitiken.

Vid utskottets diskussioner betonades följande:

- den allt hårdare globala konkurrensen (t.ex. mellan västländerna och Kina) samt finansieringen av nya utvecklingsprojekt i budgeten,
- möjliga förändringar i prioriteringarna för hållbar utveckling efter valet i Finland och, i det nya geopolitiska läget, även ute i världen,
- statsrådets förvaltningsövergripande arbete och behovet av en mer ändamålsenlig sammansättning av ministerarbetsgrupper till stöd för det arbetet,
- framtidsredogörelsens användbarhet, ett bättre och mer systematiskt utnyttjande av framtidsforskningens och framsynens resultat,
- riskbedömning vid beredningen av lagstiftningen, långsiktiga konsekvensbedömningar och hur de utmaningar och problem som framkommer i efterhandsutvärderingen beaktas,

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

- Europeiska kommissionens REFIT-program (Regulatory Fitness and Performance Programme), dvs. förenkling av EU-lagstiftningen och minskning av lagstiftningskostnaderna, granskning av gällande EU-lagstiftning, läget i fråga om digitaliseringen i Finland samt EU:s lagstiftning om artificiell intelligens och gällande finsk lagstiftning om artificiell intelligens som eventuellt bör avvecklas,
- den verkliga nivån på nationens och medborgarnas resiliens, barnfamiljsfattigdom och orsakerna till den, delegering av omsorg till samhället, kreativitetens, konstens och kulturens betydelse för samhället och den psykiska tillväxten och välfärden, välfärdsekonomin,
- finländarnas kompetensnivå, sysselsättningen bland utexaminerade på arbetsmarknaden samt prognostisering av arbetskraften och arbetskraftsbehovet,
- Finland har arbetat långsiktigt för hållbar utveckling, våra utmaningar hänför sig särskilt till ekologisk hållbarhet och gränsöverskridande negativa konsekvenser,
- skillnaden mellan kommunernas visioner för hållbar utveckling och begränsningarna i det dagliga arbetet, spänningen mellan å ena sidan ett effektivt genomförande av den uppifrån meddelade övergripande strategin och å andra sidan delaktigheten och det lokala inflytandet.
- delaktighet och deltagande genom flera kanaler (inte enbart digitala) i syfte att utvidga framtidsdiskussionen och stärka framtidstron samt genomförande av principen om hörande av parter i fråga om äldre.

Framtidsutskottet betonar behovet av att lindra polariseringen i samhället samt betydelsen av delaktighet och delaktighet via flera kanaler när det gäller att främja demokratin.

Framtidsutskottet påminner om de utmaningar som är förknippade med frågorna om hållbar välfärd och välfärdsekonomi. En generation som upplevt coronaviruset träder in i arbetslivet och kan ha särskilda behov, eftersom dess ungdomsår präglades av pandemin, som hade många konsekvenser för den sociala interaktionen och levnadsvanorna. På motsvarande sätt måste man också se till att seniorer i olika åldrar är företrädda när äldre personer hörs och uppgifter om dem inhämtas. Exempelvis har 95-åringar och 65-åringar olika livssituationer, önskemål och bekymmer. Till ett genuint hörande hör att alla hörs, från barn och unga till de allra äldsta.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Framtidsutskottet föreslår

att revisionsutskottet beaktar det som sägs ovan..

Utlåtande FrUU 1/2023 rd

Helsingfors 22.9.2023

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Timo Harakka sd
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Kaisa Garedeu saf
medlem Harry Harkimo liik
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Antti Lindtman sd
medlem Krista Mikkonen gröna
medlem Olga Oinas-Panuma cent
medlem Mika Poutala kd
medlem Aura Salla saml
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
medlem Ville Vähämäki saf
ersättare Saku Nikkanen sd
ersättare Sami Savio saf.

Sekreterare var

utskottsråd Olli Hietanen
utskottets ständiga rådgivare Maria Höyssä.